

Haluk Yurtsever

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu. Siyasal, düşünsel ve pratik eylemliliği 1968 İstanbul Üniversitesi işgali, 6. Filoyu ve Vedat Demircioğlu'nun ölümünü protesto eylemleriyle başladı. 1973 yazında yurtdışına çıktı. 1974'te TKP üyesi oldu. O tarihten bu yana aktif örgütlü sol siyasetin içinde. Bir yıl Moskova'da Lenin okulunda eğitim gördü. 1980 Aralık ayında ikinci kez yurtdışına çıktı. İngiltere, Fransa ve Almanya'da bulundu. 1992'de Türkiye'ye döndü.

Yayınlanan kitapları:

Küçük Burjuvazi ve Devrim Savaşımı, (Broşür) *İşçinin Sesi* Yayınları, Temmuz 1984, Londra; *Sınıf ve Parti*, Dönem Yayınları; Ankara, Nisan 1990 (2. Basım, Etki Yayınevi, İstanbul, Ekim 1992; 3. Basım, NK Gelenek Dizisi, Haziran 2004); *Süreklilik ve Kopuş İçinde Marksizm ve Türkiye Solu*, Etki Yayınevi, İstanbul Ekim 1992 (2. Basım, El Yayınevi, Mart 2002); *Türkiye'nin Dönemeci, Emperyalizm mi? Sosyalizm mi? Etki Yayınevi*, İstanbul, Mart 1993; *Marksist Bakış Açısından Program Yöntemi*, Sorun Yayınları, İstanbul, Ocak 1995; *Tarihten Güncelliğe Sınıf Savaşları ve Devlet*, Yordam Kitap, İstanbul, Kasım 2006; *Özgürlük ve Örgütlülük*, Yordam Kitap, İstanbul, Nisan 2007; *Yeni Bir Sol Atılım İçin*, Kalkedon Yayıncılık, İstanbul, Ocak 2008

Katkı yaptığı ortak kitaplar:

Birinci Emek Sempozyumu, İşçi Konseyi, NK Yayınları, Ekim 2003; *Marksist Metin Analizleri*, Gelenek Sempozyumu 2005, NK Yayınları, Ağustos 2005; *Türkiye'nin Sosyalist Seçeneği*, Sol Meclis, NK Yayınları, Nisan 2006; *Eleştirel Sağlık Sosyolojisi Sözlüğü*, Sol Meclis, NK Yayınları, Nisan 2006

haluk.yurtsever@gmail.com

YÜKSELİŞ VE DÜŞÜŞ
TÜRKİYE SOLU 1960-1980

Haluk Yurtsever

Yordam Kitap: 61 ✦ Yükseliş ve Düşüş ✦ Haluk Yurtsever

ISBN-978-9944-122-57-3 • *Düzeltilme*: Mehmet Tayak

Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç ✦ *Sayfa Düzeni*: Gönül Göner

Birinci Basım: Ekim 2008 ✦ *İkinci Basım*: Nisan 2016

Yayın Yönetmeni: Hayri Erdoğan

© Haluk Yurtsever, 2008 © Yordam Kitap, 2008

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)

Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat:3 34110 Çağaloğlu - İstanbul

Tel: 0212 528 19 10 • Faks: 0212 528 19 09

W: www.yordamkitap.com • E: info@yordamkitap.com

www.facebook.com/YordamKitap • www.twitter.com/YordamKitap

Baskı: **Berdan Matbaası** (Sertifika No: 12491)

Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi C Blok No: 215/216

Topkapı - İstanbul

Tel: 0212 613 12 11

siyaset

YÜKSELİŞ VE DÜŞÜŞ
TÜRKİYE SOLU 1960-1980

Anneciğim güle güle...

İÇİNDEKİLER

İKİNCİ BASKI İÇİN ÖNSÖZ.....	11
ÖNSÖZ.....	13
GİRİŞ	
20.YÜZYIL SOSYALİZMİ.....	17
BİR	
KÖKEN.....	32
İKİ	
AÇILIM.....	43
1. YÖN HAREKETİ.....	47
2. TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ (TİP).....	62
3. MİLLİ DEMOKRATİK DEVRİM HAREKETİ (MDD).....	87
ÜÇ	
1968-71 DÖNEMECİ.....	99
1. SOLDA BÖLÜNME.....	103
2. 15-16 HAZİRAN.....	105
3. 12 MART DARBESİ: ARA DÖNEM.....	111
DÖRT	
1971 DEVRİMCİLİĞİ.....	115
1. THKP-C.....	118
2. THKO.....	143
3. TKP/ML.....	151
4. SONUÇ YERİNE.....	179

BEŞ	
1974-1980: REORGANİZASYON	183
1. 1974 SONRASI İLK OLUŞUMLAR:	
TSİP, SP, TEP, İKİNCİ TİP... ..	193
2. THKP-C, THKO VE TKP/ML	
ARDILI ÖRGÜTLENMELER	206
3. TKP VE 1973 ATILIMI	213
4. DEVRİMCİ YOL	261
5. HALKIN KURTULUŞU/TDKP	300
SOLUN TÜRKİYE'YE KATKISI	332
KAYNAKÇA	338
DİZİN	343

İKİNCİ BASKI İÇİN ÖNSÖZ

Sekiz yıl sonra, ikinci baskı için *Yükseliş ve Düşüş/Türkiye Solu 1960-1980*'i, birinci baskıdaki maddi olgu, tarih, yazım yanlışlarını düzeltmek, aradan geçen zaman içinde ortaya çıkan yeni olgu ve bilgileri eklemek üzere baştan sona elden geçirdim.

Kitabın 2008'de yayımlanmasından sonra, başta sevgili Erden Akbulut olmak üzere birçok arkadaş kitaptaki maddi yanlışlarla ilgili düzeltme ve önerilerini iletiler. Bunların her birini yeniden araştırıp, işledim.

“Şurası eksik kalmış” diyenler de oldu. Bunlardan biri, Türkiye İşçi Partisi (TİP) oluşumundaki Türkiye Komünist Partisi (TKP) etkisine yer verilmemiş olmasıydı. Doğru bir eleştiriydi. İlgili bölüme, bu ilişki ve etkiyi özetleyen ekler yaptım.

1960-1980 döneminin kuşkusuz en önemli özgünlüklerinden biri, bu ülkede işçi sınıfının ilk kez, taraflaştırıcı, sürükleyici bir toplumsal güç olarak, ismiyle, cismiyle, hareketiyle öne çıkmıyordu. Bu öne çıkışta birikimin ve müdahalenin karşılıklı etki ve paylarıyla ilgili doğru bilgi, bakış ve anlayışa varmanın önemli olduğunu düşündüğümünden bu konuyu da yeniden ele aldım. Yeni çalışma ve yayınların gün ışığına çıkardığı yeni bilgilerin de yardımıyla DİSK, TKP, 15-16 Haziran ile ilgili bölümlerde değişiklik ve ekler yaptım.

Bu değişiklik ve ekleri büyük ölçüde iki kaynağa borçluyum. Bunlardan biri, çok sayıda kişiyle görüşmeler yaparak, kimi önemli bilgileri gün ışığına çıkararak Süreyya Algül'dür. Algül'ün 2015 tarihli kitabından çokça yararlandım.

İkinci kaynağım, sevgili Aydın Meriç oldu. Aydın Meriç, yaptığımız görüşmelerde, onlarca sorumu yanıtlayarak, kuşkulu nok-

taları aydınlattı. Ayrıca, bugüne dek hiçbir yerde yayımlanmamış bilgiler verdi. Teşekkür ediyorum.

Kitabı yeniden gözden geçirirken, nostaljik hayallere kapılmadım. Ama Türkiye Solu'nun 1960-1980 döneminde Türkiye toplumunun düşünsel, siyasal ve kültürel yaşamına, toplum dokusuna yaptığı katkının, hele de bugün ne kadar önemli olduğunu iliklerimde duydum. Kitabı bu katkıları sayarak sonuçlandırdım.

Yeni baskı için Yordam Kitap çalışanlarına teşekkür ediyorum. İyi okumalar diliyorum.

Haluk Yurtsever

İzmir, Şubat 2016

ÖNSÖZ

Süreklilik ve Kopuş İçinde Marksizm ve Türkiye Solu'nu on yılı aşan sürgün döneminden sonra Türkiye'ye dönmeye hazırlandığım yaz aylarında yazmıştım. Kitabın birinci baskısı Ekim 1992'de Etki Yayınevi tarafından yayımlandı. Bu çalışmanın birinci bölümü, “Teorinin Gücü” başlığını taşıyor, “Devrim Teorisi”, “Eşitsiz Gelişme ve Tek Ülkede Komünizm”, “Evrensel Sınıf” ve “Proletarya Enternasyonalizmi” altbaşlıklarından oluşuyordu. “Türkiye Solu: Yükseliş ve Düşüş” başlıklı ikinci bölüm Türkiye Solunun eleştirel tarihini konu alıyor, 1960-1971 dönemini ayrıntılı, sonrasını genel çizgileriyle inceliyor, araştırma kapsamı ve dönemi bakımından eksiklikler taşıyordu.

2002 Mart'ında El Yayınları tarafından yayımlanan “genişletilmiş” ikinci baskıda, bu eksikliklerden birini gidermeye çalıştım. İlk baskıda yer almayan 1971 devrimciliğinin önemli hareketlerinden TKP/ML incelemesini kitaba ekledim.

Kitabın ikinci baskıda da süren bir başka eksikliği, 1971-1980 dönemine, özellikle de 1974 sonrası Türkiye soluna özet ve çok genel notlar çerçevesinde değinip geçmesiydi.

Öte yandan, son yıllarda yayımlanan çok sayıdaki yeni kitap ve makale, çalışmanın malzemesini zenginleştirdi. Aradan geçen zaman ilk baskılarda ele alamadığım dönemleri daha nesnel değerlendirmenin koşullarını yarattı. Tüm bunlar beni kitabı yeniden ele almaya itti.

Elinizdeki kitap, ilk iki baskıdaki eksiklikleri giderme çabasının ötesinde, tümüyle “yeni” bir kitap oldu. “Teorinin Gücü” başlıklı birinci bölümü çıkardım. Bu bölümü geliştirerek başka bir kitap haline getirmeye karar verdim. İlk baskılarda yer alan

bölmeleri yeniden yazdım. Kitabın esas yeniliği ise 1974 sonrası Türkiye solunu, yeniden oluşumu, gruplaşması, öne çıkan çizgileri ve örgütleriyle ele almasıdır.

*
* *

Türkiye Solu 1960-1980 Yükseliş ve Düşüş eleştirel/analitik bir siyasal tarih denemesidir.

1960-1980 arası, Türkiye solunun kendini yığinsal ölçeklerde var ettiği, Türkiye'yi derinden etkilediği bir dönemdi. 12 Eylül 1980 ise Türkiye'nin siyaset yelpazesinin şiddetle parçalanıp karşıdevrimci bir transformasyonla yeniden yapılandırılmaya başlandığı milat oldu. Kitapta, bu 20 yıllık dönemi, ortama özelliklerini veren dünya koşulları, Türkiye'nin ekonomik, toplumsal, siyasal gelişmeleri ve sınıf mücadelesi pratiği içinde, özel olarak solun, sosyalizmin yükselişi ve düşüşü merceğinden anlatmaya çalıştım. Bir yandan, nesnel gelişmelerin ve sol öznelerin pratik siyasal etkinliklerinin somut bilgiye dayanan öyküsünü özetlerken, bir yandan da, solun çeşitli öğelerinin tarihsel ve dönemsel oluşum, biçimleniş özelliklerini, ideolojik siyasal, programatik görüşlerini ve pratiklerini inceledim. *Türkiye Solu 1960-1980: Yükseliş ve Düşüş'te*, genç kuşaklara bu zengin tarih döneminin bilgisini, deneyimini aktarmayı, aynı zamanda bugün sorunlu bir evreden geçmekte olan Türkiye soluna geçmişte yapılabilenler, yapılamayanlar ve yanlış yapılanlar üzerinden yeni bir silkiniş için ders notları sunmayı amaçladım.

Kitapta ortaya koyup eleştirmekten geri durmadığım tüm eksiklik, zaaf ve yanlışlarına rağmen Türkiye solunun 1960-1980 arasında gerçekleştirdiği açılımın dönemsel ve konjonktürel değil tarihsel önemde olduğuna, ne kadar silinmeye çalışılırsa çalışılınsın kalıcı izler bıraktığına kuvvetle inanıyorum. Tarih içinde söylenmiş hiçbir söz söylenmemiş sayılamaz. Her şey bir yana, solun en güçsüz ve dağınık dönemini yaşadığımız bir zaman diliminde, kindar burjuvazinin bellek silme, sol değer ve kazanımları, martırlarımızı karalama yöntemleriyle Türkiye solunun toplum bilincin-

de kazandığı yeri geriye doğru yok etmeye çalışması rastlantı değildir. Bir dönemin izlerini kazımak, solun bugünkü izleyicilerini köklerinden koparmak, bizi tarihsiz, köksüz, geleneksiz bırakmak için ellerinden geleni yapıyorlar. Buna izin vermemek gerekiyor.

Aynı ırmakta ikinci kez yıkanılmayacağını biliyoruz. Genç kuşaklara geçmişin bilgisini aktarmak, toplumsal belleği canlandırmak, Türkiye solcularının uğruna savaşıp can ve kan verdiği özelemleri yeniden bilince çıkarmak son derece değerlidir; ama yeni bir sol atılım yalnızca bunlarla gerçekleştirilemez. Yapılması gereken geçmişin devrimci birikiminden, malzemesinden azami ölçüde yararlanarak, bugünleri ve yarınları kazanacak bir yeniden yaratma, oluşturma ve kurma etkinliğine girişmektir. Tarih bize, en çok bu nedenle gereklidir.

*
* *

İncelenen dönemde Kürt solcu ve sosyalistlerinin önemli bir bölümü Türkiye solunun içinde yer aldılar. 1960-1980 arasında Kürt devrimci demokrat, hatta ulusal eğilimleri bile soldan ve Türkiye solundan etkilendiler. Türkiye solunun bütün renkleri “ulusal sorun” ve Kürt hareketi konusunu programlarının en önemli başlıklarından biri yaptılar. Kürt konusu kitapta bu bağlamda yer aldı. Öncesi ve sonrasıyla Kürt sol, sosyalist hareketi ise, Türkiye solunun tarihiyle birlikte, kendi doğasından, tarihten gelen başka etkenlerin ürünüdür. Bu nedenle, “Kürt solu”nun oluşum ve evriminin ayrı ve özel çalışmaların konusu olduğunu düşünüyorum.

*
* *

Yargılamadan önce anlamaya çalışmak gerek. Kitabı yazarken bu sözü kulağıma küpe yaptım. Türkiye solunun tarihine eleştirel ama aynı zamanda sevecen bir ruh haliyle, yapabildiğim kadar kendimi tarafsızlaştırarak, dönemin iç mantığını kavrayarak yaklaşmaya çalıştım.

Burada bir not düşmem gerekiyor: Kitapta 1973 Atılımı sonrası TKP'yi ve İşçinin Sesi'ni de, öteki öznelere gibi belli bir mesafeden, "dışarıdan" bir anlatımla işlemeye özen gösterdim. Ama, kişi olarak bu iki örgütlenmenin dışında değil içindeydim. 1974'ten 1979'a kadar Türkiye Komünist Partisi üyesiydim. 1979'daki ayrışmada İşçinin Sesi tarafında oldum. Okuyucunun ilk bakışta algılanamayacak bu önemli ayrıntıyı bilmesinde, ilgili bölümleri bu bilgiyle okumasında yarar var.

*
* *

Bu çalışmaya görüşleriyle, eleştirileriyle katkı yapan bütün yoldaş ve dostlarıma, birinci elden kaynaklara ulaşmamı sağlayan TÜSTAV yönetici ve çalışanlarına, gereksinme duyduğum bilgi ve belgeleri bulmama yardımcı olan sevgili Erden Akbulut'a, kişisel arşivini cömertçe sunan sevgili Bülent Erdem'e, çalışmayı kitap haline getirip okuyucuya ulaştıran *Yordam Kitap* yönetici ve çalışanlarına teşekkür ediyorum.

Düzeltilmeleri yaptığım günlerde annemi yitirdik. Bu kitabı, hiç eksilmeyen sevgisi, meğni ve desteğiyle 60 yıldır hep yanımda olan canım anneme ithaf ediyorum.

Haluk Yurtsever

İstanbul, 10 Eylül 2008